

Signaal jongeren onder de 27 jaar

De schade van 4 weken zoeken

De zoektermijn in praktijk

De Landelijke Cliëntenraad heeft verschillende mensen geïnterviewd die te maken hebben gehad met deze zoektermijn van 4 weken. Hieruit komt duidelijk naar voren dat deze maatregel direct gevolgen heeft voor de bestaanszekerheid van deze groep jongeren. Zij hebben hierdoor te maken met geldproblemen omdat zij bijvoorbeeld hun huur, vaste lasten, boodschappen en andere kosten niet meer kunnen betalen. Zij komen meteen in de financiële problemen. De jongeren om wie het gaat komen vaak uit een (andere) uitkering of direct van school, hebben niet genoeg opleiding om aan de slag te gaan of hebben andere problemen waardoor zij niet aan de voorwaarden kunnen voldoen. Zij hebben geen buffer om tegenvallers op te vangen. De aannahme van de wetgever dat deze groep wel geld heeft om de 4 weken te overbruggen, hebben we niet kunnen bevestigen.

Achtergronden 4 weken zoektermijn

De Participatiewet kent voor de doelgroep tot 27 jaar een zoektermijn van 4 weken: zij krijgen pas een bijstandsuitkering uit de Participatiewet als zij 4 weken lang hun best hebben gedaan om werk te vinden of een opleiding te volgen. Dit is vastgelegd in artikel 41, lid 4 en 5 én artikel 43, lid 4 van de Participatiewet.

De gedachte achter deze zoektermijn is om jongeren te prikkelen direct werk te vinden of een (vervolg)opleiding te starten. In de [Memorie van Toelichting](#) bij de invoering van de Participatiewet zegt de wetgever dat van iedereen tot 27 jaar mag worden verwacht dat zij/hij zich 'naar vermogen inspant om aan het werk te komen'. In [latere aanpassingen aan de Participatiewet](#) is deze regel overeind gebleven. In een brief van de ministers van Onderwijs en Sociale Zaken dat zij zo willen bereiken om 'jongeren tot 27 jaar meer bewust te maken van hun eigen verantwoordelijkheid om aan het werk te komen en het minder vanzelfsprekend te maken dat direct een beroep kan worden gedaan op bijstand'.

Deze '4 weken zoektermijn' is voor het eerst opgedoken bij de [Wet werk en bijstand](#). Op dat moment gold die voor een grotere groep. De maatregel die nu nog voor jongeren tot 27 jaar bestaat, gaat ervan uit dat deze groep zich anders niet genoeg inspant om aan het werk of een opleiding te komen. Inmiddels is de zoektermijn voor jongeren met een beperking vanaf 1 januari 2023 afgeschaft.

Niet handig als je uit de bak komt

'Ik heb geen doorsnee verhaal. In mijn leven is er behoorlijk wat misgegaan en ik ben zelf ook niet de braafste geweest. Een paar keer ben ik veroordeeld en verdween ik voor een aantal maanden of jaren naar de gevangenis. In totaal heb ik 7 jaar gezeten. De laatste keer was in 2018 voor bedreiging via Whatsapp terwijl ik zelf werd bedreigd. Dat betekende 60 dagen zitten. Je hebt dan geen inkomen en moet daarna weer bijstand aanvragen. Het was me al twee keer eerder overkomen dat je dan een maand werk moet zoeken voordat je een bijstandsuitkering krijgt. Dat is niet heel erg handig als je net

uit de bak komt, gewoon niet zo snel werk krijgt omdat niemand op jou zit te wachten, maar je wel kosten hebt. Ik moet eerlijk zeggen dat ik toen ook wel eens teruggevallen ben. Een mens kan niet van de lucht leven. Ik ben daar niet trots op of zo, maar dat zijn toch ook rare regels. Ze weten waar ik vandaan kom! Een keer heeft een organisatie de overbrugging voor me betaald gelukkig. Maar dat gebeurt tegenwoordig ook niet meer. Hoe dan ook: ik ben niet meer van plan om af te glijden. Ik wil het liefste werken, maar heel gemakkelijk is dat niet met mijn verleden.'

Ikbal, nu 32 jaar

Verschillende problemen

Er doen zich verschillende problemen met de '4 weken zoektermijn' voor als jongeren bij de gemeente aankloppen.

- Zij hebben bijstand nodig omdat ze net klaar zijn met hun opleiding, maar nog geen baan hebben gevonden. De bijstand is voor hen een overbrugging van de periode opleiding tot baan.
- Er is aanvullende bijstand nodig omdat zij alleen maar in deeltijd (kunnen) werken. Dit gebeurt bij jongeren met een (medische uren) beperking. Zij kunnen met het werk niet genoeg verdienen om al hun kosten te betalen.
- Jongeren die uit detentie of uit het buitenland terugkeren naar Nederland. Zij hebben wat langer de tijd nodig om werk te vinden en om 'te landen' in het dagelijks leven.
- Iemand is verhuisd en had bij de vorige gemeente recht op bijstand, maar moet die bij de nieuwe gemeente opnieuw aanvragen. Zij missen een hele maand aan inkomen.
- Bovenop de 4 weken zoektermijn kan ook nog eens een periode van 8 weken volgen die de gemeente nodig denkt te hebben om een aanvraag te beoordelen. Met wat pech heeft iemand 12 weken lang geen geld om van te leven.

Na verhuizing weer 4 weken zoeken

'In 2013 verhuisde ik van de ene gemeente naar de andere. Ik was toen 28 jaar. In gemeente 1 ontving ik toen een Wwb-uitkering (een voorloper van de bijstandsuitkering via de Participatiewet) en ik werkte parttime in het museum als suppoost. Ik had dus een aanvullende uitkering. Dit baantje heb ik aangehouden toen ik verhuisde. Daar vroeg ik weer een Wwb-uitkering aan en kreeg ik te maken met - zoals dat toen heette - een inspanningsperiode. Het betekende dat ik een maand lang 4x per week moest solliciteren, ondanks mijn bijbaan en ik kreeg in die maand geen aanvullende uitkering, zodat ik een gat in mijn inkomsten had. Ik had al wel uitgaven voor mijn studio, vaste lasten en eten natuurlijk. In gemeente 2 was wel bekend dat ik in gemeente 1

al een uitkering ontving. Mijn baan in het museum heb ik aangehouden. Die mocht ik van gemeente 2 niet opzeggen, ondanks dat ik mijn reisgeld van 100 euro in de maand zelf moest betalen. Toen ik na drie maanden een baan via de bijstand vond (eerst met behoud van uitkering en daarna betaald) moest ik zelfs nog voor 1 dag mijn baan in gemeente 1 aanhouden. Dit heb ik uiteindelijk geweigerd.'

Janna, nu 37 jaar

Ondanks dat dit een voorbeeld is uit de tijd voordat de Participatie er was, is dit een goed voorbeeld van verhuizing naar een andere gemeente.

Te betalen kosten

Het is duidelijk dat zij niet een maand (aanvulling van) inkomen kunnen missen. Vooral niet de jongeren die zelfstandig wonen en niet kunnen terugvallen op de onderhoudsplicht van ouders.

Zij kunnen allerlei kosten niet betalen:

1. huur en vaste (energie-)lasten
2. premie zorgverzekering en overige verzekeringen
3. privé betalingsverplichtingen, zoals internet en (mobiele)telefoon
4. vervoerskosten en eigen bijdragen/eigen betalingen.

Boete op solidariteit

Vaak lenen mensen die met de 4 weken zoektermijn te maken krijgen geld bij vrienden of familie om alsnog de rekeningen te kunnen betalen. Zij helpen iemand, maken dit geld over en dan ontstaan weer problemen bij de toekenning van de bijstand ná die 4 weken zoeken. De gemeente wijst die eerste maand bijstand af omdat er 'voorzien is' in inkomen. Dat geldt ook voor jongeren die zelfs een 'flitskrediet' aanvragen: dit is al mogelijk vanaf 100 euro. Hieraan zijn hoge rentes verbonden: vaak het maximale van 14 procent plus bijkomende administratieve lasten. Op deze manier raken jongeren snel in de schulden want de bijstandsuitkering is daarna niet berekend op het inlopen van achterstanden.

Geld lenen en nog lagere uitkering

'Ik werkte vorig jaar totdat ik ziek werd. Daardoor kreeg ik een uitkering, maar omdat het een parttime baantje was, kreeg ik niet genoeg om van te leven. Ik woonde al op mezelf. Ik heb direct een aanvraag ingediend voor een aanvullende bijstandsuitkering. Ze wisten dat ik ziek was en niet kon werken, maar ik moest tóch voldoen aan die 4 weken zoektermijn. Dat leverde al problemen op want ik moest mijn huur en vaste lasten betalen. Na die 4 weken hoorde ik niets en heb ik weer contact opgenomen. Kennelijk was er iets mis gegaan bij de gemeente bij de aanvraag van de bijstandsuitkering. Daarop moest ik nóg eens 4 weken wachten. Ik kon ook aantonen dat het hun schuld was dat die aanvraag niet was verwerkt, maar daar hadden zij geen boodschap aan. Dus ik zat 8 weken zonder geld. Van mijn vriend en mijn ouders moest ik wel geld lenen, want anders kon ik die

kosten die ik had niet betalen. Vervolgens kreeg ik wel een uitkering, maar ik moest ook mijn bankafschriften overleggen. Daarop zagen ze dat ik geld had ontvangen van mijn vriend en mijn ouders. Ondanks dat het een lening was, werd het gezien als een gift en werden die kosten afgetrokken van mijn uitkering die ik ná die 8 weken ontvang. Ik heb aangegeven dat ik dat erg raar vond, maar ze deden er niets mee. Ik had echt enorm veel stress door dat geld en was daar terwijl ik ook nog ziek was veel mee bezig. Ik heb echt nachtenlang wakker gelegen en piekerde hoe ik dat moest oplossen. Dat was echt heel vervelend. Ze kenden mijn situatie maar daar hadden ze geen boodschap aan. Eigenlijk is het gekkenwerk.

Sinds 1 januari ben ik weer aan het werk. Ik wil echt geen bijstand meer want dan kom ik weer in zo'n rot-situatie. Ik ben verhuisd naar een andere gemeente.

Malu, nu 22 jaar

Het kan ook anders: goede voorbeelden

Verschillende gemeenten hebben gezien wat deze problemen doen met jongeren. Om die reden hebben zij versoepelingen aangebracht. De gemeente Utrecht heeft een pilot gedraaid waarin de gehele zoektermijn is vervallen. De kosten voor de aanvragen zijn daardoor gestegen, maar daar staat tegenover dat andere maatschappelijke kosten omlaag zijn gegaan (denk aan kosten van schulden, criminaliteit of dak- en thuisloosheid). Na een evaluatie heeft Utrecht in april 2023 besloten definitief afscheid te nemen van deze 4 weken zoektermijn voor jongeren.

Gemeente Tilburg heeft aangepaste voorwaarden waardoor veel meer jongeren niet eerst 4 weken hoeven te zoeken. Deze gemeente vindt het onnodig om mensen 4 weken zonder inkomsten te laten zitten omdat het vaker leidt tot grotere problemen en ze door de zoektermijn de meest kwetsbare jongeren kwijtraakt. Deze groep meldt zich na die 4 weken niet nog eens waardoor hun problemen almaar groter worden.

Gemeente Rotterdam legt de 4 weken zoektermijn alleen op aan jongeren van wie zij vermoeden dat de aanmelding bij de bijstand 'snel en gemakkelijk geld is'. Anders wordt de zoektermijn niet opgelegd.

Oplossing: schaf de zoektermijn helemaal af

Omdat de effecten van de 4 weken zoektermijn vaak zo nadelig zijn, wordt er bij verschillende organisaties (zoals VNG en Divosa) nagedacht over oplossingen. Voor de LCR is duidelijk dat deze zoektermijn moet worden afgeschaft. De regeling maakt een tweedeling tussen mensen onder en boven de 27 jaar, terwijl de behoefte van beide groepen even hoog is om inkomsten te hebben zodat kosten kunnen worden betaald.

Het wantrouwen beheerst je leven

'Vooral na mijn middelbare school liep ik vast. Ik heb in die periode (rond 2016) geprobeerd om alsnog in de Wajong te komen vanwege beperkingen waar ik mee te maken heb. Dat ging niet meer. En dus meldde ik me bij de gemeente voor de Participatiewet. Bij mijn aanvraag zagen ze dat ik 20 jaar oud was en kreeg ik de mededeling dat ik die 4 weken zoektermijn had. Ze hebben me verder niets gevraagd. Ik denk dat puur op basis van mijn leeftijd die zoektermijn werd opgelegd. Daarna is mijn aanvraag in behandeling genomen en werd duidelijk dat ik een medische urenbeperking heb. Die tijd overbruggen zonder geld heeft me toen best veel problemen opgeleverd. Ik zocht een

woning, maar ik had geen geld. Dus dat ging niet. Via via heb ik toen onderdak gekregen om die periode te overbrengen. Bij mijn ouders kon ik sowieso niet meer. Het is een tijd geleden, maar als ik erover praat vind ik het nog vervelend. Na die tijd ben ik weer begonnen met studeren. Dat doe ik op een veel lager tempo, maar dat gaat wel goed. Als het enigszins kan blijf ik uit die bijstand, ook al weet ik - nu ik een officiële verklaring heb van een medische urenbeperking - dat die zoektermijn is vervallen. Het wantrouwen naar mensen die (even) financiële hulp nodig hebben is zo groot dat het je leven beheerst.'

Emma, nu 27 jaar

De Landelijke Cliëntenraad (LCR) heeft een signaleringsteam Participatiewet ingesteld dat mede mogelijk is gemaakt door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Het signaleringsteam van de LCR bekijkt verschillende onderdelen van de Participatiewet vanuit de ogen van mensen die er een beroep op doen. Deze informatie wordt beoordeeld. Wat staat er in de wet? Wat is de bedoeling ervan? Zijn er cijfers beschikbaar over dat deel van de Participatiewet?

Het signaal 'Jongeren onder de 27 jaar - de schade van 4 weken zoeken' is een van die signalen en wordt aangeboden aan het ministerie van SZW met als doel om de wet, de uitvoering of de bejegening te verbeteren.

Colofon

Het Signaleringssteam van de LCR bedankt iedereen die eigen ervaringen heeft gedeeld of een bijdrage heeft geleverd aan dit signaal.

www.landelijkeclientenraad.nl

www.hetgaatovermij.org

Voor vragen, kan contact worden opgenomen via:

info@landelijkeclientenraad.nl

Vormgeving: Lawine visuele communicatie, Utrecht

April 2023